

Ernő Szűcs Tárkány piše o oporuka-
ma seljaka u Makóu. U gradskom ar-
hivu Makóa nalazi se oko 800 oporuka
iz vremena između 1766. i 1850. godine.
Autor izvještava o sadržaju i obliku
oporuka te o pravnim propisima iz tog
feudalnog doba. Donosi tekst 11 oporu-
ka, 2 fotografije i jedan popis ostav-
štine.

Pál Zöldy daje iscrpan prikaz odgo-
ja djece u siromašnim obiteljima u
Topolyi oko god. 1900. Opisuje se ži-
vot djeteta u kolijevci, zatim u doba
kada je već napustilo kolijevku, pa
kada već izlazi i na ulicu, kada poči-
nje raditi — to je paralelno s igrom,
još prije škole — zatim kada polazi na
svoje kratkotrajno školovanje.

Pod naslovom **Poezija agrarnosocija-
lističkog pokreta Szántó Kovács** Dezső
Nagy govori o pokretu u Hódmezővá-
sárhelyu između 1892. i 1894. godine
pod rukovodstvom Jánoša Szántóa Ko-
vácsa (1852—1908). Pored međunarod-
nih pjesama radničkog pokreta bilo je
ovdje pjesama lokalnog porijekla, tako
pjesama u povodu 1. maja, zatim pje-
sme prilikom parlamentarnih izbora,
balada u povodu krvavo ugušenog
ustanka, posmrtna pjesma prilikom
smrti Szántóa Kovácsa i druge.

Bela RÖMER

**A BÉKÉS MEGYEI MŰZEUMOK
KÖZLEMÉNYEI, 1, 1971, 183 str;
2, 1973, 265 str; 3, 1974, 300 str.**

Muzeji županije Békés na ravnici za-
padne Mađarske odlučili su izdavati
zajedničke edicije u obliku godišnjaka.
Time namjeravaju dati publicitet radu
muzeja i omogućiti istraživačima da
objavljaju radove iz lokalne tematike
s područja arheologije i etnografije.

Svezak 1/1971. obrađuje isključivo
rezultate radova oko iskopavanja gro-
bova iz X. stoljeća.

Za etnologa su važni podaci koji uka-
zuju na pogrebne običaje iz vremena
dolaska Madara u Panonsku nizinu.

Oko kostura vrlo često su nađene stre-
lice koje po položaju ukazuju na to da
su dospjele u grob poslije pogreba.
Ovaj običaj, kao i običaj sakaćenja
nogu pokojnika, objašnjava se kao
mjera opreza od povampirivanja po-
kojnika.

Radovi su bogato ilustrirani i popra-
ćeni zemljopisnim kartama.

Svezak 2/1973. donosi, pored pretež-
no arheološkog materijala, vrlo iscr-
pan rad Józsefa Bannera o imenima i
nadimcima u jednom mjestu u župa-
niji, zatim jednu ornitološku studiju i
bibliografiju.

Posebne je pažnje vrijedan iscrpan
i vrlo instruktivno ilustriran rad Zol-
tána Erdélyia i Bele Šiša o restauri-
ranju suvače (mlina na konjski po-
gon) u Szarvasu. Objekt je proglašen
i kulturnim spomenikom. Autori ističu
da objekt ima i konstrukcijsku i etno-
grafsku dokumentaciju, a postoji i film
o radu mlina.

Bela Šiša izvještava o restauriranju
i djelomičnoj rekonstrukciji jedne slo-
vačke seljačke kuće u Békéscsabi, koja
je time pretvorena u muzejski objekt.

Igor Grin je između 1969—1972. go-
dine magnetofonom snimao narodne
pjesme u selu Battonya među Srbima
preseljenima iz Banata četrdesetih go-
dina XVII. stoljeća. Njegov je rad
pod naslovom **Šest južnoslavenskih na-
rodnih pjesama iz Battonye** izbor iz
spomenute zbirke. Kao zajedničke oso-
bine prikazanih pjesama iznosi da su
epskog karaktera, a da samo u dvije
pjesme ima lirskih elemenata; dalja
karakteristika pjesama jest jača ili
slabija povezanost s povijesnim doga-
đajima, posebno pak njihova veza s
turskim vremenima. S tim u vezi ci-
tira Delorka, Maretića i M. Bošković-
-Stulli o važnosti tih pjesama s povi-
jesnog aspekta i o potrebi opreza pri
upotrebi tih pjesama kao povijesnih
izvora.

Pošto je dao analizu pjesama (pose-
bno pjesme **Kosovska bitka**), autor do-
nosi originalan tekst pjesama i njihov
prijevod na mađarski. Spominje ove
narodne pjesme: **Kosovska bitka, Bo-
lan Kraljević Marko, Kad se ženi, Ka-
ži, Jelo, Jovan i Jovanka, Na Šabac
je udario...**

Sv. 3/1974. posve je etnografskog sa-
držaja, kao što se vidi i iz naslova
Etnografske studije iz Tótkomlósa.

Pred nama je monografija na 298 strana, sastavljena kao rezultat sporazuma između glavnog direktora Etnografskog muzeja u Budimpešti i Etnografskog instituta Slovačke akademije znanosti.

Janos Manga piše o obiteljskom životu i o posebnim zgodama u obitelji, kao što su rođenje i krštenje, upoznavanje mladih, zaruke (zđávke) i sl. Donosi i svatovske pjesme i note.

Zatim opisuje običaje i vjerovanja oko umiranja i pogreba; običaje vezane uz važnije dane u godini i uz blagdane, i donosi tekstove i note pjesama u vezi s tim danima.

Radnja Vilmosa Dioszegija daje opširan pregled narodnih vjerovanja, i to u vezi s prirodnim pojavama, zvijezdama, zatim o raznim osobama s natprirodnom moći, kao što su **božik**, **zmok** (pile iz prvog jajeta crne kokoši koje se izleglo pod pazuhom: ono donosi sreću), **vještica (bosorka)**, **avet (mátoha)**, **(svjetlo)**, **kresnik (látos)**, **pačetni ljudi (vidovnjaci)**, a manje su važni **ababinc**, **betah**, **piti mužik**, **šikimiki** i **topenec**. Postoji i vjerovanje u uroke. Dalje iznosi vjerovanja u vezi s porođajem i malom djecom, u vezi s kandidatima za brak i vjerovanja oko braka, oko smrti i pogreba, zemljoradnje i stočarstva, peradi, ishrane, gradnje kuće, domaćih radova i zanata.

János Koppány piše o dječjim igrama zemljom, blatom, o igri s nožićem, o skakanju, igri s gumbima, pikulama, pa i novcem.

Aurél Vajkai donosi vrlo iscrpan i bogato ilustriran rad o gradnji i uređenju kuće i dvorišta.

Monografija se završava s dva opsežna rada s mnogo ilustracija iz područja poljoprivrede, odnosno stočarstva. Marietta Boross daje **Konture razvoja poljoprivrede Tótkomlósa između 1828. i 1959. godine**, a György Tábori izvještava o stočarstvu u Tótkomlósu.

U prva dva sveska iza svakog rada rezime je na engleskom jeziku. I legende slika donose se ne samo na mađarskom nego i na engleskom jeziku. U trećem svesku rezime su na slovačkom i njemačkom jeziku, a dosljedno tome i legende slika pisane su na mađarskom, slovačkom i njemačkom jeziku.

Bela RÖMER

NÉPI KULTÚRA-NÉPI TÁRSADALOM, A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi kutató csoportjának evkönyve VII. Főszerkesztő ORTUTAY GYULA, Akadémiai Kiadó, Budapest 1973, 413 str.

Između 1968. i 1973. godine objavljeno je pet tomova ove edicije s područja etnologije i folkloristike, bogatog sadržaja i prvorazredne opreme. S obzirom na profil časopisa u kojem se objavljuje ovaj prikaz, ovdje će biti prikazani samo radovi s područja folkloristike.

I. svezak, 1968. godina

U vrlo iscrpnom radu Manga Janos daje povijest duhačkog instrumenta **duda**. Upotrebljavao ga je već Neron, a vjerojatno su ga poznavali Mađari već u doba dolaska u Panonsku nizinu. Prvobitni naziv instrumenta izvodi se iz arapske, odnosno iberske riječi **gaita**, odavde u turski, pa u navodno ovim putem: iberska riječ **gaita** prešla je španjolskim posredstvom u arapski jezik, odavde u mađarski jezik. Svakako se u toponimiji i u osobnim imenima u vremenu od XIII. do XV. stoljeća u Mađarskoj nailazi na nazive **gayd**, **gaydos**. Od sredine XVI. stoljeća sve više se nailazi na naziv **duda** (navodno iz turske riječi **duduk**, **düdük**). Instrument je bio veoma omiljen kod svih staleža, počev od dvora, preko feudalne vlastele i vojske, pa do stanovnika gradova, do seljaka i pastira. Zadnjih sto godina **duda** postaje isključivo instrument narodne muzike, ali ga danas sve ima manje. Autor izvještava o poznatim **dudašima**, i to na osnovi literature i vlastitog terenskog istraživanja. Daje opis pojedinih tipova **dude** (šteta što ovaj dio teksta nije popraćen ilustracijama — crtežima), govori o izradi i upotrebi instrumenta, te o pripovjetcima u vezi s magičnom moći koja se često pripisuje ovom instrumentu. Ni je izostavljeno ni gradivo susjednih naroda. Tako se opisuju i mješnice, **gajde** i **dude** kod nas.

Autor **Istvánovits Márton** pristupa ispitivanju gruzijskog hajdučkog folkloru prikazom monumentalnog spomenika **Arsena Odzelasvilija**, kojega je ubila carska policija četrdesetih godina